

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.091.2:373.5.011.3-053]:303.01](045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14262807>

Теоретичні аспекти виховної роботи класного керівника в сучасній школі

Добридень Алла Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 2, м. Умань, (Україна), ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0786-0161>

Красний Дмитро Миколайович

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 2, м. Умань, (Україна), ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4680-0859>

Прийнято: 19.11.2024 | Опубліковано: 29.11.2024

***Анотація.** У статті розглядаються теоретичні аспекти виховної діяльності класного керівника в умовах сучасної школи, зокрема, визначаються основні підходи та методи, які є ключовими для ефективного здійснення виховного процесу. Методологія дослідження полягає у визначенні основних теоретичних концепцій виховної діяльності класного керівника та аналізі чинників, що впливають на її ефективність в умовах змін в освітній системі. У дослідженні використано низку методів: аналіз наукової*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

літератури, порівняльний метод вивчення різних підходів до виховної діяльності, синтез існуючих теорій, узагальнення отриманих результатів у межах сучасних педагогічних парадигм. Дослідження показало, що сучасний класний керівник виконує важливі низькорівневі функції організації соціалізації учнів, створення умов для розвитку їх емоційного інтелекту, сприяння моральному розвитку та формуванню активної громадянської позиції. Важливо також розвивати критичне мислення учнів, надавати їм можливість обрати кар'єру та життєвий шлях, виховувати почуття відповідальності та гідності. Ефективність виховних заходів залежить від індивідуального підходу, який враховує особливості кожного учня, а також від позитивної взаємодії з батьками та колективом. Дослідження виявило, що виховна діяльність класного керівника є складною та багатогранною діяльністю, яка потребує постійного вдосконалення з урахуванням змін у соціокультурному та освітньому середовищі. Сучасний класний керівник має бути готовим до нових викликів, таких як соціалізація учнів, особливо за допомогою інноваційних технологій, процес глобалізації та зміна морально-етичних орієнтирів молоді. У цьому контексті важливо не лише постійно оновлювати знання та навички, а й створювати умови для гармонійного розвитку особистості учня, здатного успішно адаптуватися до умов сучасного світу.

Ключові слова: *виховна робота, класний керівник, сучасна школа, педагогічні підходи, виховання учнів, соціалізація, педагогічна діяльність.*

**Theoretical aspects of the educational work of a homeroom teacher in
modern schools**

Alla Dobryden

PhD in Education, Associate Professor of Educational Technologies and Pedagogical Creativity Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine), ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0786-0161>

Dmytro Krasnyi

PhD student of the department of pedagogy and educational management Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine), ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4680-0859>

***Abstract.** The article examines the theoretical aspects of the educational activity of the class teacher in the context of a modern school. Specifically, the main approaches and methods that are key to the effective implementation of the educational process are identified. The methodology of the research involves defining the main theoretical concepts of the class teacher's educational activity and analyzing the factors that influence its effectiveness in the context of changes in the educational system. A number of methods were used in the research, including the analysis of scientific literature, the comparative method of studying various approaches to educational activity, synthesis of existing theories, and generalization of the obtained results within the framework of modern pedagogical paradigms. The study showed that the modern class teacher performs important low-level functions such as organizing the socialization of students, creating conditions for the development of their emotional intelligence, promoting moral development, and forming an active civic position. It is also important to develop students' critical*

thinking, provide them with opportunities to choose a career and life path, and cultivate a sense of responsibility and dignity. The effectiveness of educational activities depends on an individual approach that takes into account the unique characteristics of each student, as well as positive interaction with parents and the community. The study revealed that the educational activity of the class teacher is a complex and multifaceted process that requires constant improvement in response to changes in the socio-cultural and educational environment. The modern class teacher must be prepared for new challenges, such as student socialization, especially through the use of innovative technologies, the process of globalization, and the changing moral and ethical values of youth. In this context, it is important not only to continuously update knowledge and skills but also to create conditions for the harmonious development of the student's personality, enabling them to successfully adapt to the realities of the modern world.

***Keywords:** educational work, class teacher, modern school, pedagogical approaches, student upbringing, socialization, pedagogical activity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність окресленої теми полягає в тому, що виховання є компонентом освітнього процесу, спрямований на формування всебічно розвиненої особистості учня, здатної ефективно інтегруватися в соціум та реалізувати свій потенціал. В умовах швидких соціальних перевтілень, розвитку сучасних технологій та змін у культурних і моральних нормах роль класного керівника набуває нових аспектів.

На думку дослідниці Твердохліб Т. С. класний керівник не тільки організовує освітній процес і взаємодію з учнями, але й залишає педагогічний супровід виховного процесу, що включає розвиток соціальних, моральних та

емоційних аспектів особистості учнів. Підвищення ефективності виховної роботи стає завданням для підготовки майбутніх педагогів [14].

У зв'язку з цим дослідження теоретичних аспектів виховної роботи класного керівника є місцем для розвитку педагогічної практики та створення умов для гармонійного розвитку учнів. Сучасна школа потребує класних керівників, які не тільки володіють знаннями з педагогіки, а й мають високий рівень емоційного інтелекту та готовність до постійного самовдосконалення.

Далі, актуальність теми також пов'язана із забезпеченням розуміння ролі класового керівника як ключового елемента в управлінні учнівським колективом. Педагог має не лише підтримувати дисципліну, а сприяти формуванню згуртованого, взаємодопомагаючого та соціально відповідального колективу. Виховна робота, що реалізується через різноманітні форми діяльності (уроки, виховні та позакласні заходи, робота з батьками та громадськістю), повинна сприяти розвитку таких якостей у школярів, як самостійність, толерантність, стійкість та готовність до конструктивного рішення. Сучасні реалії життя, зокрема вплив глобалізаційних процесів, технологічних новацій, культурних та соціальних трансформацій, вимагають від педагогів нових підходів до виховання учнівської молоді.

Таким чином, теоретичне осмислення виховної роботи класного керівника в сучасній школі є не лише успіхом для професійного рівня педагогів, а й для забезпечення адаптації підвищення навчальних закладів до нових умов та вимог суспільства. Ця проблема стає ще більш актуальною в контексті розвитку інклюзивної освіти, де кожен учень має право на індивідуальний підхід, із врахуванням своїх особливостей та потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури демонструє, що проблемі виховання присвячено значну кількість досліджень.

Загальні аспекти теорії та практики виховної роботи висвітлено у роботах А. Алексюка, І. Бежа [2], Г. Васяновича, С. Гончаренка, О. Духновича, І. Зязюна, Н. Ничкало, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, З. Тимошенко та інші.

Методичні підходи до виховання учнівської молодії розкрито у роботах О. Абдулліної, А. Андрущенко, Ф. Герасина, О. Дубасенюк, Є. Якубі.

Організацію виховної роботи різних типів закладів освіти досліджували І. Авдєєва, Ю. Бабанський, О. Бялик, І. Вінтін, О. Вишневський, А. Добридень [1], О. Коберник, О. Кондратюк, І. Мартинюк, Л. Новікова, В. Петрович. Однак слід зазначити, що бракує узагальнюючих досліджень, присвячених теоретичним основам виховної роботи, які б комплексно охоплювали різні аспекти цього процесу, враховуючи сучасні виклики та тенденції в освіті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Теоретичні аспекти виховної роботи класного керівника в сучасній школі залишаються недостатньо вивченими, хоча тема виховання загалом знайшла своє відображення в багатьох наукових дослідженнях. Важливими залишаються питання, пов'язані з педагогічними завданнями реалізації виховної функції класового керівника, особливо в умовах, що супроводжують сучасну систему освіти. Цифровізація, інклюзія та впровадження нових освітніх стандартів залишають перед педагогами нові виклики, які потребують додаткового дослідження.

У статті ми робимо акцент на дослідженні теоретичних аспектів виховної діяльності класного керівника в умовах сучасної школи, зокрема, визначення основних підходів та методів, які є ключовими для ефективного здійснення виховного процесу. Також теоретичне осмислення виховної роботи класного керівника має охоплювати сучасні тенденції в освіті та забезпечувати багатогранність виховної діяльності.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у загальному аналізі та теоретичному осмисленні основних підходів, методів і технологій виховної роботи, які застосовуються класними керівниками в умовах сучасної школи. Це дослідження спрямоване на виявлення та систематизацію теоретичних засад виховної діяльності класного керівника, визначення ролі педагогічної діяльності у формуванні соціально та емоційно зрілих особистих учнів, а також на вивчення інноваційних підходів до організації виховного процесу в умовах зміненого соціального.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Аналізуючи виховну роботу класного керівника в сучасній школі першочергово необхідно визначити сутність і завдання виховної роботи.

Виховна робота у закладах освіти має багатогранний характер і спрямована на формування моральних, соціальних, культурних та інтелектуальних якостей у дітей. Це комплексний процес, який призводить до виховного впливу школи, родини та соціуму [13].

До основних завдань виховної діяльності класного керівника належить:

- розкриття індивідуальних можливостей і потенціалу кожного учня;
- сприяння формуванню соціально адаптованої, морально зрілої особистості;
- розвиток навичок колективної роботи, відповідальності та самостійності [12, с. 8].

Ефективна виховна діяльність *обґрунтовується на знаннях психології* дітей та підлітків, що дозволяє класному керівнику вибудовувати комунікацію з учнями на рівні довіри та поваги. Важливим аспектом є забезпечення сприятливого психологічного клімату в класному колективі, що сприяє розвитку позитивної самооцінки, активності та інтересу до навчання і особистісного розвитку. Також, обов'язковою умовою ефективної виховної

роботи є використання індивідуального підходу до кожного учня, враховуючи його потреби та інтереси.

На думку дослідниці Алли Добридень, організація виховної діяльності сьогодні вимагає застосування сучасних методів виховного впливу, які спрямовані на розвиток цінностей, навичок, і здатності вихованців критично мислити. Ключовим призначенням є не просто передача знань, а формування особистостей, готових активно брати участь у соціумі та відповідально ставитися до власного розвитку і розвитку суспільства [1, с. 67].

До сучасних методів виховного впливу ми відносимо тренінги, інтерактивні бесіди, рольові ігри, проектну діяльність та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Такі методи дозволяють учням не лише отримувати знання, а й розвивати навички співпраці, вирішення проблем, самостійності та відповідальності за власні вчинки. Сучасні методи виховного впливу також орієнтовані на врахування індивідуальних потреб і здібностей кожної учня використовуючи диференційований підхід, враховуючи характер, інтереси та можливості кожного учня, що сприяє максимально ефективному розвитку потенціалу кожної особистості [10, с. 36].

Саме сьогодні тенденції у виховній роботі передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Соціальні мережі, цифрові платформи та онлайн-ресурси дозволяють підвищити ефективність комунікації з учнями та їх батьками, а також надають нові можливості для проведення виховних заходів, незалежно від фізичного місця перебування учасників. Наприклад, інтерактивні керівники можуть організовувати віртуальні бесіди, онлайн-лекції та активні вправи, що підвищують інтерес до виховної діяльності.

Ефективна виховна робота потребує тісної співпраці з родинами учнів, адже саме в сім'ї діти формують основи світогляду, цінностей та поведінкових

установ. Класний керівник виконує роль посередника між школою та батьками, сприяючи налагодженню взаєморозуміння і формуванню єдиного виховного впливу. Його завдання – забезпечити постійний інформаційний обмін, інформуючи батьків про успіхи, труднощі та поведінку дітей у школі [8–9].

Крім цього, класний керівник батьків розуміє методи виховання, які використовують у навчальному закладі, і спонукає їх підтримувати ці підходи вдома. Наприклад, проведення тематичних збірників, семінарів, консультацій та спільних виховних заходів дозволяє батькам краще розуміти, як вони можуть підтримати розвиток особистості дитини. Така співпраця сприяє вихованню єдиної системи цінностей та навичок у дитини, що створює сприятливе середовище для формування її характеру та соціальної адаптації [11, с. 56].

Сучасна виховна робота також забезпечує *індивідуальний підхід до кожної родини*, оскільки всі вони мають свої особливості, традиції, бачення виховання та інші фактори, що впливають на розвиток дитини. Класний керівник може виступати підтримкою та порадином, що батькам знайти оптимальні підходи до виховання у складних ситуаціях, дає рекомендації щодо формування позитивної атмосфери в сім'ї та розв'язання конфліктів [6, с. 26].

Отже, тісна співпраця між класним керівником і батьками забезпечує цілеспрямованість виховного процесу, покращення формування стабільних моральних орієнтирів. Таке партнерство дозволяє ефективно розвивати потенціал учня, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості та успішну інтеграцію в суспільство.

Класний керівник відіграє важливу роль у *вихованні етичної свідомості учнів*, допомагаючи їм усвідомити цінність моральних принципів та їхню

значущість у сучасному суспільстві. На думку дослідниці Олександри Савченко, в умовах, коли школярі піддаються впливу багатьох джерел інформації та різноманітних культурних орієнтирів, класний керівник стає орієнтиром, який допомагає учням розрізняти добро і зло, формувати почуття відповідальності за власні вчинки та ставлення до інших [15, с. 96].

Завдяки регулярним бесідам, обговорення актуальних етичних проблем, а також власному прикладу, педагог покращує виховання у дітей відчуття справедливості, толерантності та поваги до оточуючих. Важливими є не лише окремі виховні заходи, але й повсякденна взаємодія з дітьми, коли класний керівник демонструє, як слід вирішувати конфлікти мирним шляхом, проявляти емпатію та підтримувати друзів. Ці моменти формують у школярів розуміння етичних норм як життєвої основи, а не просто теоретичних знань.

Розвиток соціальних компетенцій, таких як: вміння співпрацювати, висловлювати власну думку, поважати чужу позицію, допоможуть школярам адаптуватися до реальних життєвих ситуацій і бути відкритими до різноманітності в суспільстві. Такі компетенції залишаються фундаментом для конструктивної комунікації, налагодження відносин та продуктивної роботи в команді, що є надзвичайно високим у дорослому житті [3, с. 67].

Таким чином, через щоденну виховну діяльність і підтримку, класний керівник учням будувати моральні орієнтири, які залишаються з ними впродовж життя. Ці орієнтири формують цілісну, відповідну особистість, здатну протистояти негативним впливам і підтримувати власне переконання в будь-яких життєвих обставинах.

Важливою є думка сучасних дослідників, щодо завдань класного керівника, які включають розвиток лідерських якостей та громадянської відповідальності дітей. Залучення учнів до участі в різних шкільних проектах, волонтерських ініціативах та громадських заходах допомагає їм усвідомити

свою роль у суспільстві, розвиває навички самоорганізації, прийняття рішень і відповідальність за колектив. Це є основою для формування активних громадян, готових до свідомого внеску в розвиток суспільства [2, с. 46].

У виховній діяльності класного керівника *важлива роль відводиться рефлексії*, яка допомагає учням усвідомлювати власні думки, емоції та поведінку. Рефлексія є процесом глибокого самоаналізу, що дозволяє учням оцінювати свої вчинки, розуміти їх причини та слідки, а також робити висновки для подальшого розвитку. Завдяки рефлексії школярі вчаться брати відповідальність за власні рішення та відкривати нові можливості для особистісного росту [7, с. 98].

Класний керівник може організовувати рефлексивні обговорення, де учні мають змогу висловитися, ділитися власними відчуттями, оцінювати свій внесок у роботу колективу. Такі моменти спонукають учнів задуматися над тим, як їх слова та дії впливають на інших, формують емоційний інтелект і здатність до емпатії. Крім того, рефлексія дозволяє усвідомити, які особистісні якості варто розвивати, а які, можливо, потребують корекції [4–5].

Рефлексія також допомагає класному керівнику краще розуміти індивідуальні потреби кожного учня, його сильні та слабкі сторони. На основі отриманих знань педагог може коригувати свою виховну діяльність, застосовуючи більш ефективні методи та підходи до виховання. Крім того, вона стає інструментом для аналізу власної роботи вчителя, що дає можливість покращувати виховний процес і вдосконалювати педагогічну майстерність.

Висновки. Таким чином, виховна робота класного керівника є багатогранним процесом, який вимагає не тільки професійних знань, а й високих морально-етичних якостей і психологічної компетентності. Основні наукові результати дослідження підтверджують, що успішність виховної діяльності залежить від глибокого розуміння класним керівником

індивідуальних потреб учнів, від його здатності сприяти загальному розвитку та соціальній адаптації учнів, а також від готовності до впровадження нових підходів у виховний процес.

Успішний класний керівник – це той, хто готовий учням не лише опанувати навчальні знання, а й вирости свідомими, відповідальними та морально стійкими особистостями, готовими до викликів сьогодення.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми теорії виховання у закладах вищої освіти : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. А. В. Добридень. Умань : Візаві, 2023. 179 с.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Журба К. О., Киричок В. А., Шкільна І. М., Коновець С. В. Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (Монографія). Харків: Друкарня Мадрид, 2016. С. 46.
3. Берека В. Є. Виховна діяльність класного керівника: соціально-методологічний концепт: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2016. 211 с.
4. Виховні технології: інноваційний аспект: навчальний посібник / уклад. Н. П. Ковальчук, Л. В. Воронова, О. В. Сухомлинська та ін. Київ: Педагогічна думка, 2021. 360 с.
5. Виховні технології: теорія, практика, досвід: навч. посіб. / уклад. О. В. Сухомлинська, Л. В. Воронова, Н. П. Ковальчук та ін. Київ: Педагогічна думка, 2022. 480 с.
6. Гречаник О. Є. Діяльність класного керівника з розвитку учнівського колективу. Управління школою. 2011. №22–24. С. 26–31.
7. Друзь З. В. Виховні технології в сучасній школі. Кривий Ріг: КДПУ, 2015. 256 с.

8. Класний керівник і батьки: забезпечення партнерства і співпраці: збірка матеріалів з досвіду роботи / Укл. А. І. Тюпа. Миколаїв: ОППО, 2012. 48 с.
9. Ковальчук В. Теорія і практика виховання. Методичні рекомендації до семінарських занять. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 50 с.
10. Кондрашова Л. В., Лаврентьева О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг: КДПУ, 2018. 187 с.
11. Кириченко В. І. Педагогіка, спрямована у майбутнє (до 100-річчя з дня народження В. О. Сухомлинського): практико-орієнтований посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. 118 с.
12. Кириченко В. Організація виховного процесу в класі. *Управління виховним процесом*. 2012. № 11–12. С. 8–13.
13. Лист МОН від 16.07.2021 № 1/9-362 «Деякі питання організації виховного процесу у 2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок». URL: <https://imzo.gov.ua> (дата звернення 14. 11. 2024).
14. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.
15. Формування ціннісних орієнтацій особистості в умовах виховної роботи закладу освіти: монографія / уклад. О. Я. Савченко. Київ: Академвидав, 2022. 320 с.